

Edvard RUNJIĆ, dipl. pravnik

Grad Split Gradska uprava

IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST VLASNIKA BRODA I BRODARA ZA ŠTETU NASTALU KUPAČIMA I DRUGIM OSOBAMA U MORU NA PODRUČJU KUPALIŠTA

Autor u članku obrađuje pravne norme kojima se u Pomorskom zakoniku uređuje institut objektivne odgovornosti za štetu (kao i institute ograničenja odnosno isključenja od odgovornosti) vlasnika broda, broдача i osobe koja je u trenutku događaja upravljala brodom za povrede tjelesnog integriteta (smrt ili tjelesne ozljede) kupaca i drugih osoba u moru kada je šteta nastala u području koje je proglašeno kupalištem ili kojim je zabranjena plovidba. Autor zaključuje da postojeće pravne norme na odgovarajući način uređuju problematiku odgovornosti za štetu koju iz izvanrednog odnosa prouzroči brod osobama izvan broда. Ipak, glavne zamjerke upućene su u pogledu nedostatka pravnih propisa koji bi na sustavan i cjelovit način uredili pitanja korištenja, upravljanja i nadzora sigurnosti na kupalištima čime bi se u velikoj mjeri doprinjelo sigurnosti kupaca i drugih osoba u moru.

Ključne riječi: izvanugovorna odgovornost, vlasnik broда, brod, kupaci, kupalište

OUTSIDE THE CONTRACTUAL LIABILITY OF SHIP OWNER AND SHIPPING CARRIERS FOR DAMAGE CAUSED SWIMMERS AND OTHER PERSONS IN THE SEA IN SWIMMING BEACH AREA

The author deals with the legal norms that regulate the Maritime Law Institute of strict liability for damage (as well as institutes of limitations or exclusions of liability) of ship-owners, shippers and the person at the time of the events managed by boat for violations of physical integrity (death or bodily injury) swimmers and others in the sea when the damage occurred in an area that was declared a seaside resort which is prohibited or shipping. The author concludes that existing legal norms on the appropriate way to regulate the issue of liability for damage caused by the extraordinary relationship caused the ship to people outside of the ship. However, the main objections are addressed in terms of the lack of legal regulations that a systematic and comprehensive way to regulate the issues of use, management and supervision igurnosti at the spa, which would greatly contribute to the safety of swimmers and others in the sea.

Keywords: outside contractual liability, the owner of the ship, ship, swimmers, beach.

1. UVOD

Pomorski zakonik (dalje: PZ)¹ kao pomorski zakonodavni zbornik² uređuje plovidbu morem konzistentno usklađujući odredbe s mnogobrojnim pomorskim propisima Europske unije (dalje: EU).³ Unutar glave IV., čl. 808. – 823. PZ-a pravno je normirano pitanje izvanugovorne⁴ odgovornosti vlasnika broda⁵ i brodar⁶ za štetu koju

¹ Pomorski zakonik (NN, br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11)

² GRABOVAC, i.: Suvremeno hrvatsko pomorsko pravo i Pomorski zakonik, Književni krug, Split, 2005., str. Govori o PZ-u kao najsuvremenijem pomorskom zakoniku.

³ BOLANČA, D., BARUN, M.: Neke novosti na području usklađivanja hrvatskog pomorskog upravnog prava sa pravnom stečevinom Europske unije, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu. Split, br. 4., 2008., str. 745. – 760.; ČORIĆ, D.: Novi pomorski zakonik, Zbornik radova sa Savjetovanja „Pomorski zakonik Republike Hrvatske i druge novine iz područja pomorskog i prometnog prava, Hrvatsko društvo za pomorsko pravo, Rijeka, 2005., str. 9. – 28.; LUTTENBERGER, A., RUKAVINA, B.: Pravni aspekti usklađivanja pomorskih propisa Republike Hrvatske s propisima Eurposke agencije za pomorsku sigurnost, Pomorstvo, Pomorski fakultet u Rijeci, Rijeka, vol. 18., 2004., str. 235. 242.

⁴ Osnovna pretpostavka izvanugovorne odgovornosti jest da je nastala šteta osobama, stvarima izvan broda te morskom okolišu, nastala u vezi s plovidbom i iskorištavanjem broda. SERŠIĆ, M.: Izvanugovorna odgovornost vlasnika broda i brodar. Usporedno pomorsko pravo. Jadranski zavod Hrvaske akademske znanosti i umjetnosti. Zagreb, br. 1. – 4., 1994., str. 153. – 164.; PRIMORAC, Ž.: Pomorska obvezni osiguranja, doktorska disertacija, Split, 201., str. 73. – 75.

⁵ Vlasnik broda je nositelj prava vlasništva na brodu koji može iskorištavanje broda prepustiti drugoj osobi-brodaru.

⁶ Brodar je fizička ili pravna osoba koja je jako posjednik broda nositelj plovidbenog podhvata, s tim što se pretpostavlja, dok se ne dokaže suprotno, da je brodar osoba koja je u upisnik brodova upisana kao vlasnik brodova (čl. 5. st. 1. t. 32. PZ-a).

prouzroči brod⁷ osobama i stvarima izvan broda te okolišu. Odredbe o izvanugovornoj odgovornosti vlasnika broda i brodara primjenjuju se na sve plovne objekte⁸ (brod, ratni brod,⁹ jahta¹⁰ ili brodica¹¹), bez obzira na veličinu i namjenu kojoj služi te na hidroavion na vodi.¹²

Propisujući izvanugovornu odgovornost za smrt i tjelesne ozljede kupaca i drugih osoba u moru uvažava se činjenica da se na istom morskom prostoru u isto vrijeme mogu naći brod u plovidbi i kupaci (ili druge osobe u moru)¹³ te da mogu postojati područja na kojima je plovidba zabranjena ili ograničena, kao i područja koja su namijenjena upravo za kupanje a ne za plovidbu. Uvažavajući društveni značaj i ekonomske funkcije pomorskog turizma za cjelokupni gospodarski sustav Republike Hrvatske (dalje: RH), u PZ-u i pojedinim podzakonskim propisima, pravno je uređena obveza brodara voditi računa o područjima koja su namijenjena za kupanje odnosno područjima zabranjenima za plovidbu.

⁷Brod je plovni objekt namjenjen za plovidbu morem, čija je duljina veća od 12 metara, a bruto tonaža veća od 15, ili ovlašten prevoziti više od 12 putnika. Brod može biti putnički, teretni, tehnički plovni objekt, ribarski, javni ili znanstvenoistraživački. (čl.5.st.1.t.4.PZ-a).

⁸Plovni objekt je pomorski objekt namjenjen za plovidbu morem (čl.5.st.1.t.3.PZ-a).

⁹Hrvatski zakonodavac ne određuje opći pojam ratnog broda, već definira kada će se određeni plovni objekt smatrati hrvatskim odnosno stranim ratnim brodom. Prema odredbi čl.5.st.1.t.6.PZ-a, hrvatski ratni brod jest plovni objekt uključujući podmornicu, koji je pod zapovjedništvom pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske a čija je posada vojna, odnosno podvrgnuta vojnoj disciplini i koji je dužan isticati vanjske znakove raspoznavanja ratnih brodova hrvatske državne pripadnosti kad god je potrebno da svoje svojstvo učini poznatim. (čl.8013.-823.PZ-a).

¹⁰Jahta jest plovni objekt za sport i razonodu, neovisno koristi li se za osobne potrebe ili za gospodarsku djelatnost, a čija je duljina veća od 12 metara i koji je namjenjen za dulji boravak na moru, te koji je pored posade ovlašten prevoziti ne više od 12 putnika (čl.5.st.1.t.20.PZ-a).

¹¹Brodica je plovni objekt namjenjen za plovidbu morem koji nije brod ili jahta, čija je duljina veća od 2,5 metara, ili ukupne snage porivnih strojeva veće od 5 Kw.

¹²PZ nije definirao što je hidroavion na vodi. Prema pravilniku o aerodromima na vodi (NN, br. 35/11) u čl. 2.st. 1. T. 14. Hidroavion je definiran kao vrsta zrakoplova s ugrađenim aerodinamički oblikovanim plovcima umjesto podvozja s kotačima.

¹³U smislu odredbe (čl.810.st.1.pod 1.) PZ-a odredbe o izvanugovornoj odgovornosti za smrt i tjelesne ozljede kupaca primjenjuju se i na druge osobe u moru čime je pravni položaj tih osoba izjednačen s pravnim položajem kupaca. Tko se smatra drugom osobom u moru, nije definirano. No, svakako bi se drugom osobom u moru morali smatrati: plivači, ronionci, skijaši na moru, jedriličari na dasci itd.

2. IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST VLASNIKA BRODA I BRODARA ZA ŠTETU NASTALU KUPAČIMA I DRUGIM OSOBAMA U MORU NA PODRUČJU KUPALIŠTA

Za smrt i tjelesne ozljede kupaca te drugih osoba u moru koje prouzroči brod odgovara vlasnik broda, brodar te osoba koja je u trenutku štetnog događaja upravlja brodom (čl. 810. st. 1. PZ – a). Ako je smrt ili tjelesna ozljeda kupaca ili drugih osoba u moru nastala na području koje je proglašeno kupalištem ili u kojem je zabranjena plovidba, za nastalu štetu solidarno odgovaraju vlasnik broda i brodar te osoba koja je u trenutku štetnog događaja upravljala brodom.¹⁴ Na temelju ove zakonske odredbe uviđamo kako je iznimno važno utvrditi u kojem je području nastala šteta budući da se pravni temelj odgovornosti brodarka, vlasnika broda te osobe koja je u trenutku štetnog događaja upravljala brodom razlikuje ovisno o mjestu („prostorni kriterij“) na kojem je štetnom radnjom ili propustom prouzročena smrt ili tjelesna ozljeda kupaca ili drugih osoba u moru. Prema odredbi čl. 810. st. 1. pod 2. PZ – a, razlikujemo:

- a) područje koje je proglašeno kupalištem i
- b) područje u kojem je zabranjena plovidba.

Ad a) Područje koje je proglašeno kupalištem

PZ pojmovno ne određuje koje će se područje smatrati kupalištem, a isto nije određeno ni podzakonskim propisom. Ono što najviše zabrinjava jest činjenica da ne postoji niti jedan zakon ili podzakonski propis unutar hrvatskog pravnog sustava koji bi uredio pitanje gospodarskog iskorištavanja kupališta tj. prava i obveze koncesionara¹⁵ posebice u odnosu na ostvarivanje sigurnosti na kupalištima.

¹⁴Osim ovog slučaja (propisanog u čl. 810. st. 1. t. 1. PZ-a), zakonodavac je propisao još tri slučaja izbanugovorne odgovornosti vlasnika broda, brodarka i osobe koja je u trenutku događaja upravljala brodom, za smrt i tjelesne ozljede kupaca. Prema odredbi čl. 810. st. 1.t.2. -4. PZ-a, vlasnik broda i brodar te osoba koja je u trenutku događaja upravljala brodom, odgovarati će za smrt i tjelesne ozljede kupaca i drugih osoba u moru u slijedećim slučajevima:

2. Smrt ili tjelesna ozljeda kupaca i drugih osoba u moru nastala je u morskom pojasu do 150 metara od obale, a taj pojas ne ide u područje navedeno pod 1,3,4.

3. smrt ili tjelesna ozljeda kupaca ili drugih osoba u moru nastala je u lukama, na prilazima luka, na uobičajenim plovim putovima, na području koje se isključivo koristi za sportsku i sličnu plovidbu i na području udaljenom više od 15 meara od obale, a nije riječ o području pod 4.

4. smrt ili tjelesna ozljeda kupaca i drugih osoba u moru nastala je na području u kojemu su zabranjeni pojedini načini ili sredstva plovidbe (npr. Glisiranje, skijanje, prekoračenje brzine) a smrt je, odnosno tjelesna ozljeda, nastupila za obavljanja zabranjenog način a ili zaranjenim sredstvima plovidbe.

¹⁵Opća definicija koncesije danma je u odredbi čl.2.st.1.t.5.Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama, (NN, br. 158/03, 100/04, 141/06, 38/09, dalje: ZPDML) prema kojoj je koncesija pravo kojim se dio pomorskog dobra djelomično ili potpuno isključuje iz opće upotrebe i daje na posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje fizičkim i pranim osobama,

Vrlo je važno ukazati da je zakonodavno normiranje predmetne problematike postojalo još davne 1974. god. Naime, unutar odredaba čl. 53. -56. *Zakona o pomorskom i vodnom dobru*, lukama i pristaništima (dalje: ZPVDLP) sadržane su pojedine pravne norme kojima se regulira osnivanje i korištenje uređenih¹⁶ kupališta, ograđivanje vodenih prostora uređenih i prirodnih¹⁷ kupališta itd.

Značajno je ukazati da se pitanje definiranja i prostornog uređenja područja kupališta može povezati s pravnim normiranjem plaža. Pravilnik o vrstama morskih plaža i uvjetima koje moraju zadovoljavati (dalje: Pravilnik o vrstama morskih plaža)¹⁸ odredbom čl.2. vrši podjelu morskih plaža¹⁹ na uređene i prirodne plaže. Iako necjelovite, ove odredbe iz važećeg podzakonskog propisa (donesenog još davne 1995. god.) nisu mijenjane i danas su još uvijek jedini pravni propis koji uređuje problematiku plaža. Zanimljivo je napomenuti da je sigurnost na plažama normirana unutar samo jednog članka *Pravilnika o vrstama morskih plaža* prema kojem je korisnik uređene ili prirodne plaže, koji obavlja gospodarsko korištenje i/ili posebnu upotrebu plaže, dužan pod uvjetima PZ-a zatražiti koncesiju te vidljivo ograditi plažu s morske strane.

Pojmovno određenje kupališta i plaža ne sadrži ni Pravilnik o uvjetima i načinu održavanja reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske (dalje: Pravilnik o uvjetima i načinu održavanja reda) koji

sukladno prostornim planovima. Unutar odredbe čl.16.st.1.spomenutog zakona, koncesija se definira kao pravo kojim se dio pomorskog dobra djelomično ili potpuno isključuje iz opće upotrebe i aje na posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje pravnim osobama i fizičkim osobama registriranim za obavljanje obrta. Detaljnije o koncesijama vidjeti kod BOLANČA, D.: Koncesije na pomorskom dobru-novine u hrvaskom zakonodavstvu, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, br., 2009., str. 71.-95.

¹⁶Uređena kupališta su ograđeni vodeni i svodom neposredno povezani kopneni prostor s kabinama, sanitarnim uređajima, tuševima i telefonom, koji je pristupačan svakome i za korištenje koje se plaća naknada (čl.3.st.1.t.7.ZPVDLP-a).

¹⁷Prirodna kupališta su neograđeni vodeni i s vodom neposredno povezani kopneni prostor koji je pristupačan svakome i slobodno se može koristiti za kupanje (čl.3.st.1.t.6. ZPVDLP-a).

¹⁸Pravilnik o vrstama morskih plaža i uvjetima koje moraju zadovoljavati (NN, br.50/95). Predmetni Pravilnik donesen je na temelju odredbe čl.1043.st.1.t.32.PZ-a iz 1994. god. kojom se ministru nadležnom za pomorstvo nalaže da u roku od 3.godine od stupanja na snagu PZ-a iz 1994.god.(22.ožujka 1994.god) donese propis o vrstama morskih plaža i uvjetima koje moraju zadovoljavati.

¹⁹Plaže čine pomorsko dobro. Naime, pomorsko dobro je opće dobro od interesa za RH, ima njezinu osobitu zaštitu, a upotrebljava se ili koristi pod uvjetima i na način propisan ZPDML-om.prema odredbi čl. 1. St.1.-3. Spomenutog zakona pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje, te dio kopna koje je po svojoj prirodi namjenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim (morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, ušća rijeka koje se izljevaju u more, kanali spojeni s more, te u moru i morskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva), kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje. Uredba o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru (NN, br. 23/04, 101/04, 39/06, 63/08, 125/10, 102/11) propisuuje postupak davanja koncesije na pomorskom dobru u svrhu gospodarskog korištenja i posebne upotrebe. Detaljnije o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru u svrhu gospodarskog korištenja vidjeti čl. 12. – 16. Uredbe o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru.

propisuje uvjete i načine održavanja reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora RH. Ipak, on sadrži određena ograničenja u pogledu dopuštenog korištenja područja plaža. Prema odredbi čl. 78. Pravilnika o uvjetima i načinu održavanja reda kupcima je udaljenost na većoj od 100 m od obale prirodne plaže, osim iznimno ako je riječ o konfiguraciji prirodne plaže koja onemogućava plovidbu (plićaci, sprudovi, hridi, grebeni i sl.). unutar uređene plaže zabranjeno je jedrenje na dasci.

U obavljanju nadzora nad provođenjem reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda, Lučka kapetanija²⁰ nadzire osobito plovidbu: održava je reda na plažama, kupanje, plivanje, ronjenje i športske aktivnosti na moru i ostalim dijelovima pomorskog dobra. Inspekcijski nadzor nad primjenom *Pravilnika o uvjetima i načinu održavanja reda* obavljaju inspektori²¹ i ovlaštene djelatnici Ministarstva i Kapetanije.

Ad b) Područje u kojem je zabranjena plovidba

Zakonodavac je propisao dvije situacije u kojima ministar (nadležan za pomorstvo) može zabraniti plovidbu u svrhu sigurnosti plovidbe, zaštite mora od onečišćenja, sprječavanja ugroženosti biološke i krajobrazne raznolikosti, kao i radi umanjenja opasnosti od većih pomorskih nezgoda.²²

Prvi se slučaj odnosi na zabranu plovidbe pojedinim dijelovima unutarnjih morskih voda ili teritorijalnog mora za određene vrste brodova i veličine brodova (čl.24.st.2.PZ-a). Posebnim podzakonskim propisom, *Naredbom o kategorijama plovidbe pomorskih brodova*, određeno je unutar kojeg područja pojedine kategorije plovidbe može ploviti pomorski brod – ovisno o njegovoj veličini, konstrukciji, uređajima, opremi i drugim tehničkim uvjetima. Ograničenja glede plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru RH propisano je spomenutim *Pravilnikom o uvjetima i načinu održavanja reda*. Prema odredbi čl.72.st.1. navedenog *Pravilnika* zabranu približavanja obali imaju:

- a) brodovi i hidroavioni – na udaljenost manju od 300 m;
- b) jahte – na udaljenost manju od 150 m;

²⁰Više o pravno organizacijskom okviru osnivanja i djelovanja lučkih kapetanija vidjeti Zakon o lučkim kapetanijama (NN, br. 124/97). Detaljnije PETRINOVIĆ, R., MANDIĆ, N.: Pravni položaj Lučke kapetanije u pomorsko pravnom pravu RH, zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, br.1.,2006.,str.63.-82.

²¹Inspektor je inspektor sigurnosti plovidbe i ovlašten djelatnik Ministarstva (nadležnog za pomorstvo) ili Lučke kapetanije ili ovlašten službenik službe nadzora i upravljanja pomorskim prometom sukladno danom ovlaštenju (čl.2. St.1.t.19.Pravilnika o obavljanju inspekcijskog nadzora NN, br.39/11).

²²Ova odredba u skladu je s odredbom čl.22.Konvencije Ujedinjenih Naroda o pravu mora (engl. UN Convention on the Law of the Sea, donesena 10. prosinca 1982. god. Na Jamajci stupila na snagu 16. studenog. 1994. god.). RH je stranka ove konvencije na temelju sukcesije od 5.svibnja.1995. (tekst konvencije vidjeti NN, MU, br.09/2000).

c) motorne brodice²³ i jedrilice – na udaljenost manju od 50 m. U vodenom prostoru pored plaže jahte i brodice moraju ploviti na udaljenost većoj od 50 m od ograde ograđene plaže, odnosno 150 m od obale prirodne plaže.

Drugi slučaj odnosi se na situaciju kada ministar (nadležan za poslove pomorstva), u svrhu sigurnosti plovidbe, zaštite mora od onečišćenja, sprječavanja ugroženosti biološke i krajobrazne raznolikosti, kao i radi umanjavanja opasnosti od većih pomorskih nezgoda, zabrani plovidbu pojedinim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora brodovima koji prevoze određenu vrstu tereta (čl.24.st.2.PZ-a). Tako se, prema odredbi čl.1. Naredbe o plovidbi teritorijalnim morem i unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske,²⁴ zabranjuje plovidbu unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnim morem RH brodovima starijim od 25 godina kada prevoze ulje u razlivenom stanju, opasne i štetne kemikalije u razlivenom stanju i ukapljene plinove u razlivenom stanju između luka RH. Ministar nadležan za poslove obrane uz suglasnost ministra nadležnog za poslove pomorstva može uspostaviti zabranjene zone u unutarnjim morskim vodama u kojima je zabranjena plovidba, osim u slučaju više sile.²⁵ Osnovni razlog uspostave zabranjenih zona u unutarnjim morskim vodama su vojne potrebe.

3. PRAVNI TEMELJ IZVANUGOVORNE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU NASTALU KUPAČIMA I DRUGIM OSOBAMA U MORU NA PODRUČJU KUPALIŠTA

Pravni temelj odgovornosti vlasnika broda, brodarka i osobe koja je u trenutku štetnog događaja upravljala brodom razlikuje se s obzirom na područje gdje štetni događaj (smrt ili tjelesna ozljeda kupaca ili drugih osoba u moru) nastupio.

Ako je smrt ili tjelesna ozljeda kupaca i drugih osoba u moru prouzročena u području koje je proglašeno kupalištem ili u kojem je zabranjena plovidba, odgovornost vlasnika broda, brodarka i osobe koja je u trenutku događaja upravljala brodom je objektivna – kauzalna (odgovornost po načelu cause).

²³Prema odredbi čl. 2. St.1.t.5. Pravilnika o uvjetima i načinu održavanju reda , brodicom se smatraju:

- a) plovila koja pripadaju drugom pomorskom objektu u svrhu prikupljanja, spašavanja ili obavljanja radova;
- b) plovila namijenjena isključivo za natjecanje;
- c) kanui, kajaci, gondole i pedaline;
- d) daske za jedrenje i daske za jahanje na valovima.

²⁴Naredba o plovidbi teritorijalnim morem i unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske (NN, br.105/97)

²⁵Čl. 16. st.1.PZ_a Zabranjene zone u unutarnjim morskim vodama su područja u dijelu akvatorija otočja Brijuni. Detaljnije o morskom prostoru koji obuhvaća zabranjenu zonu u dijelu akvatorija otočja Brijuni vidjeti čl. 1.Naredbe o ustanovljenju zabranjenih zona u unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske (NN, br. 66/94).

Navedene osobe odgovaraju već na temelju činjenice da je nastala šteta te da između štetne radnje i štete postoji uzročna veza. Postojanje krivnje štetnika kao pretpostavke odgovornosti za štetu u ovom se slučaju ne traži. Ovakva gotovo apsolutna odgovornost opravdana je stoga što je riječ o područjima koja su rezervirana isključivo za kupace ili je zabranjen ulazak plovniha objekata.²⁶ U području kupališta kao i u području gdje je zabranjena plovidba kupaci i druge osobe u moru imaju apsolutnu prednost u odnosu na pravo broda na plovidbu. Ulaskom broda u područje kupališta, vlasnik broda, brodar i osoba koja upravlja brodom, preuzimaju rizik za mogući nastanak štete koja može nastati plovidbom na području kupališta.

3.1. Ograničenje odgovornosti

U pomorskom pravu, visina ugovorne ili izvanugovorne odgovornosti brodarka ograničena je - što je suprotno općim načelima obveznog prava o naknadi štete. Sustav općeg (globalnog) ograničenja odgovornosti brodarka predstavlja opću gornju granicu odgovornosti brodarka neovisno o osnovi nastanka štete odnosno o tome radi li se o šteti iz izvanugovornog ili ugovornog odnosa. Pravne posljedice korištenja prava na ograničenje odgovornosti je neobvezatnost nadoknade iznosa nastale štete u cijelosti već unaprijed utvrđenog iznosa. Kao razlog uvođenja ograničenja odgovornosti u sustav pomorskog poduzetništva navode se prvenstveno gospodarski (ekonomski, a ne pravni) razlozi, jer bi zbog prevelikog rizika pomorskog pothvata, neograničena odgovornost mogla destimulativno djelovati na razvitak pomorskog poduzetništva.

RH je stranka *Konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976.god.* i Protokola iz 1996.god. Prema odredbi čl. 385. PZ-a, za obveze koje nastaju u vezi s plovidbom i iskorištavanjem broda odgovara brodar, ako PZ-om nije drugačije određeno.

U smislu odredaba o ograničenju odgovornosti brodarkom se smatraju vlasnik broda, naručitelj prijevoza u brodarkom ugovoru, poslovođa broda.²⁷ Prethodno navedene osobe: spašavatelj; osoba za čija djela propuste ili greške odgovara brodar ili

²⁶GRABOVAC, I.: Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne konvencije, Književni krug, Split, 1995., str.173. o strogoj objektivnoj (kauzalnoj) odgovornosti biti će riječ kada je, dakle, smrt ili tjelesna ozljeda kupaca i drugih osoba u moru prouzročena brodom u području koje je proglašeno kupalištem ili u kojem je zabranjena plovidba (čl.810.st.1.t.1.PZ-a), ali i u slučaju kada je smrt ili tjelesna ozljeda kupaca i drugih osoba u moru prouzročena brodom u području u koje su zabranjeni pojedini načini ili sredstva plovidbe (npr.glisiranje, skijanje, prekoračenje brzine) a smrt je, odnosno tjelesna ozljeda nastupila za obavljanja zabranjenog načina ili zabranjenim sredstvima plovidbe (čl. 810.st.1.t.4.PZ-a)

²⁷Poslovođa broda je fizička ili pravna osoba koja upravlja poslovanjem i/ili tehničkim održavanjem broda i/ili popunjavanjem broda posadom (čl.5.st.1.t.33.PZ-a)

spašavatelj;²⁸ osiguravatelj odgovornosti te zapovjednik, ostali članovi posade i druge osobe koje rade za brodarku imaju pravo na ograničenje odgovornosti.

Bez obzira na temelj odgovornosti, tražbine zbog smrti ili tjelesne ozljede (kupača i drugih osoba u moru) do kojih je došlo na brodu ili u neposrednoj vezi s korištenjem broda, podvrgnute su ograničenju odgovornosti. Granice odgovornosti za tražbine zbog smrti ili tjelesnih ozljeda, koje su prizašle iz jednoga istog događaja, obračunavaju se na sljedeći način:

a) 2 milijuna obračunskih jedinica Posebnih prava vučenja (dalje: PPV) za brod s tonažom koja ne prekoračuje 2.000 tona.

b) za brod koji prekoračuje 2.000 tona obračunava se sljedeći iznos kao dodatak (iznosu pod a):

- za svaku tonu do 2.001 do 30.000 tona 800 obračunskih jedinica PPV-a, i
- za svaku tonu od 30.001 tona do 70.000 tona, 600 obračunskih jedinica PPV-a i
- za svaku tonu koja prekoračuje 70.000 tona, 400 obračunskih jedinica PPV-a.

3.2. Isključenje odgovornosti

Teret dokazivanja postojanja razloga za isključenje (oslobođenje) od odgovornosti za štetu prebačen je na štetnika. Naime, zakonodavac je propisao dvije situacije u kojima će vlasnik broda i brodar te osoba koja je upravljala brodom u trenutku događaja, moći isključiti odgovornost za smrt i tjelesnu ozljedu kupača i drugih osoba u moru kada je šteta nastala na području kupališta.

Prvi slučaj odnosi se na situaciju kada je nastala šteta posljedica oštećenikove namjere ili grube nepažnje,²⁹ a odgovorne osobe su dokazale da je oštećenik sam prouzročio štetu namjerno ili grubom nepažnjom (čl.810.st.1.t.1.PZ-a).

Drugi se slučaj odnosi na činjenicu da je nastala šteta posljedica protupravnog oduzimanja broda vlasniku broda i brodarku (čl.810.st.3.PZ-a). Iako u slučaju smrti ili tjelesne ozljede kupača i drugih osoba u moru na području kupališta za nastalu štetu solidarno odgovaraju vlasnik broda, brodar i osoba koja je u trenutku događaja upravljala brodom, uviđamo da se isključenje odgovornosti za predmetnu štetu odnosi samo na

²⁸ Ako se neka tražbina iz čl.388.PZ-a upravi protiv neke osobe za čija djela, propuste ili greške odgovara brodar ili spašavatelj, ta osoba je ovlaštena koristiti se ograničenjem odgovornosti prema ovom dijelu PZ-a (čl.386.st.3.PZ-a).

²⁹ VIDA KOVIĆ MUKIĆ, M.: Opći pravni riječnik, Narodne novine, Zagreb, 2006.: namjera postoji kada je štetnik svojim postupkom htio nanjeti drugome štetu, ili je znao da će iz njegovog postupka nastat drugome šteta, a ipak dopušta, tj. pristaje da šteta nastupi. Gruba (krajnja) nepažnja ili namjera su viši stupanj krivnje kojega su, u smislu odredaba o isključenju od odgovornosti za štetu vlasnika broda, brodarku i osobe koja u trenutku nastanka događaja upravljala brodom te prouzročila smrt ili tjelesnu ozljedu kupača ili drugih osoba u moru, dužne dokazati odgovorne osobe. Detaljnije vidjeti GRABOVAC, I.: temelj odgovornosti u prometnom pravu, op.cit., str. 91.: izvanugovorna odgovornost vlasnika broda i brodarku, op.cit., str.166.

vlasnika broda i brodara protupravno oduzetog broda, ne i na osobu koja je u trenutku događaja upravljala brodom.³⁰ Naime, ta će osoba zajedno s osobom koja je protupravno oduzela brod odgovarati za štetu solidarno. Osoba koja je protupravno oduzela brod odgovara neograničeno, dok će osoba koja je upravljala protupravno oduzetim brodom odgovarati neograničeno samo ako je znala da je brod protupravno oduzet.

4. NAKNADA ŠTETE KUPAČIMA I DRUGIM OSOBAMA U MORU KADA JE ŠTETA NASTALA BRODOM NA PODRUČJU KOJE JE PROGLAŠENO KUPALIŠTEM

Izvanugovorna odgovornost brodara podrazumjeva dužnost naknade štete iz obveznog pravnog odnosa odgovornosti za štetu koja proizlazi iz građanskopravnog ili imovinskopravnog delikta. Ako nastane takva šteta, na temelju samog prava formira se izvanugovorni odnos u okviru kojega je jedna strana dužna popraviti prouzročenu štetu drugoj strani, a druga je strana ovlaštena zahtijevati popravak takve štete.

Za postupanje u sporovima za naknadu štete kupcima i drugim osobama u moru kada je predmetna šteta posljedica pomorske nezgode, stvarno će nadležan biti trgovački sud budući da je riječ o plovidbenom sporu odnosno sporu na koji se primjenjuje plovidbeno pravo.³¹

Budući da je PZ kao *lex specialis* pravno uredio pitanje odgovornosti za štetu koju brod prouzroči kupcima i drugim osobama u moru, pravila PZ bit će mjerodavna za prosuđivanje odgovornosti brodara, vlasnika broda i osobe koja je u trenutku događaja upravljala brodom za smrt i tjelesne ozljede predmetnih osoba. Ipak, u predmetnom slučaju doći će do podređene primjene odredba *Zakona o obveznim odnosima* (pravila o naknadi imovinske i neimovinske štete), s obzirom da odredbe o naknadi imovinske i neimovinske štete nisu sadržane u PZ-u.

³⁰Osim protupravnog oduzimanja, vlasnik broda i brodar neće biti odgovorni kad im se brod oduzme u skladu s pravnim propisima, kao npr o rekviziciji, zapljeni i sl. Umjesto njih, u slučaju oduzimanja broda u skladu s pravnim propisima, odgovarati će pravna osoba koja je brod oduzela ili u čije je ime brod oduzet (tako prema JAKAŠA, B. I dr.: zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, Narodne novine, Zagreb, 1981., str.352.

³¹Prema odredbi čl.34.b.pod 6. Zakona o parničnom postupku (dalje: ZPP, NN, br.148/11). Trgovački sudovi u parničnom postupku sude u prvom stupnju u sporovima koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutarnjim vodama te u sporovima na koje se primjenjuje plovidbeno pravo (plovidbeni sporovi), osim sporova o prijevozu putnika.

5. ZAKLJUČAK

Hrvatski zakonodavac u čl.810.st.1.t.1.PZ-a propisuje pravni temelj odgovornosti za štetu koju brod prouzroči na području kupališta ili na području u kojem je zabranjena plovidba, a nastala šteta je posljedica nastupanja smrti, tjelesne ozljede kupaca ili drugih osoba u moru. Propisivanje pooštrene odgovornosti za štetu koju brod prouzroči kupcima i drugim osobama u moru na području kupališta odnosno pravno normiranje odgovornosti po objektivnom kriteriju kupališta odnosno pravno normiranje odgovornosti po objektivnom kriteriju (uzročnosti) u bitnome olakšava pravni položaj oštećenika budući da pretpostavka odgovornosti štetnika za predmetnu štetu nije njegova krivnja. Rad daje uvid u cjelokupan sustav normi koje reguliraju odgovornost vlasnika broda, brodarka te osobe koja je u trenutku događaja upravljala brodom kao u pogledu pravnog temelja odgovornosti tako u pogledu vrlo važnih instrumenata kojima odgovorne osobe, na temelju zakona, mogu ograničiti odnosno isključiti svoju odgovornost za predmetnu štetu. Izvanugovorna odgovornost za smrt i tjelesne ozljede kupaca ili drugih osoba u moru podrazumjeva dužnost naknade štete pa su u tom smislu analizirane odredbe ZPP-a (o stvarnoj nadležnosti trgovačkih sudova kada je riječ o pomorskim sporovima) i ZOO- (odredbe o naknadi imovinske i neimovinske štete) budući da predmetne odredbe nisu sadržane u PZ-u. U smislu odredaba PZ-a o izvanugovornoj odgovornosti za smrt i tjelesne ozljede kupaca te drugih osoba u moru, vrlo je važno utvrditi „prostorni kriterij“ odnosno područje u kojem je nastala šteta (područje kupališta, luke itd). U cilju stvaranja jednoobraznih pravnih rješenja koja doprinose pravnoj sigurnosti od velikog je značaja da se na državnoj razini ujednače tumačenja sadržaja pravnih pojmova plaža (kao pomorskog dobra temeljem ZPDML. -a) i kupališta (kao područja u kojima na temelju odredbe čl.810.st.1.t.1.PZ-a, postoji objektivna, gotovo apsolutna odgovornost odgovornih osoba za smrt i tjelesne ozljede kupaca i drugih osoba u moru i koja se na temelju Nacrta prijedloga novog ZPDML-a smatraju pomorskim dobrom) također je potrebno utvrditi postoji li međusobna ovisnost i/ili neovisnost između plaže i kupališta kao i njihovo teritorijalno razgraničenje – kroz jasna pravna pravila kojima se unutar zakonskih (PZ ili ZPDML) ili podzakonskih propisa (pravilnik o vrstama morskih plaža) definiraju ovi iznimno važni pravni pojmovi, vrši kvalitetna podjela tih područja po različitim važećim kriterijima razlikovanja i cjelovito uređuje njihovo gospodarsko iskorištavanje, upravljanje i nadzor. Vrlo je važno istaknuti da unutar hrvatskog pravnog sustava ne postoji niti jedan zakon ni podzakonski pravni propis koji bi definirao i pravno uredio način korištenja, upravljanja, nadzora i sigurnosti na kupalištima. Nepostojanja pravnih normi o kupalištima, neodgovarajuće razvrstavanje i uređenje upravljanja i nadzora plažama ukazuju da RH, koja ima jednu od

najrazvedenijih obala u Europi, ne brine o ovim iznimno važnim resursima. Posljedice neuređenog (u pogledu kupališta) i neodgovarajuće uređenog (u pogledu plaža) pravnog sustava upravljanja, nadzora i sigurnosti na plažama i kupalištima, u velikoj mjeri mogu ugroziti biološku raznolikost morskog ekosustava i sigurnosti kupaca i drugih osoba u moru što zahtjeva nužnost kvalitetnog i sustavnog pristupa pravom uređenju ove problematike.

LITERATURA:

1. BARIĆ PUNDA, V., RUDOLF, D.: Komentar javnopravnih odredbi Pomorskog zakonika, Pravni fakultet u Splitu, Spli, 2010.
2. BOLANČA, D.: Osnovne značajke Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama iz 2003. Godine, Poredbeno pomorsko pravo, HAZU-JAZU, Zagreb, br. 158, 2004.
3. BOLANČA, D.: pravno uređenje koncesij (s posebnim osvrtom na pomorsko dobro), Zbornik radova, „43 Susret pravnika“, Opatija 2005.
4. BOLANČA, D.: Koncesija na pomorskom dobru- novine u hrvatskom zakonodavstvu Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split. Br.1., 2009.
5. BOLANČA, D., AMIŽIĆ, JELOVČIĆ. P.: Novi Pomorski zakonik Republike Hrvatske i pitanje unifikacije pomorskog prava, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, br. 1., 2007.
6. BOLANČA, D., BARUN, M.: Neke novosti na području usklađivanja hrvatskog pomorskog upravnog prava na pravnom stečevine Europske unije, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, br. 4., 2008.
7. BOLANČA, D., NAPRTA, R.: More naše plavo, Sigurnost plovidbe, Biblioteke Nading, Zagreb-Split, 2009.
8. BOLANČA, D., NAPRTA, R.: More naše plavo-pomorsko dobro, Biblioteka Nading, Zagreb-Split, 2009.
9. BOLANČA, D., PRIMORAC, Ž.: sigurnost plovidbe u Zakona o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika iz 2007., Pravo u gospodarstvu, Hrvatski savez i udruga pravnika u gospodarstvu, Zagreb, vol.47., no. 5., 2008.
10. CAPAR, R.: Trebaju li nam propisi o plažama, Pomorski zbornik, Rijeka, knjiga 38., 2000.
11. CRNIĆ, I.: Zakon o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 2006.
12. CRNIĆ, I.: Odštetno pravo, Zgombić&Partneri, Zagreb, 2008.
13. ĆIZMIĆ, J.: Hrvatsko pomorsko postupovno pravo, Pravni fakultet u Splitu, Split, 2006.

14. ĆORIĆ, D.: Novi pomorski zakonik, Zbornik radova sa Savjetovanja „Pomorski zakonik Republike Hrvatske i druge novine iz područja pomorskog i prometnog prava, Hrvatsko društvo za pomorsko pravo, Rijek, 2005.
15. DEGAN, V.Đ.: Međunarodno pravo mor u miru i u oružanim sukobima, Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002.
16. FILIPOVIĆ, V.: Zašto nam više ne treba „brodar“ u Pomorskom zakoniku, Zbornik radov Libar Amicorum Jakša Barbić, Pravni fakultet Zagreb, 2006.
17. GRABOVAC, I.: Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne kovencije, Književni krug, Split, 1995.
18. GRABOVAC, I.: Ogleđi o odgovornosti brođara, Književni krug, Split, 1997.
19. GRABOVAC, I.: Temelj odgovornosti u prometnom pravu, Književni krug, Split, 2000.
20. GRABOVAC, I.: Ograničenje odgovornosti u pomorskom poduzetništvu, Književni krug, Split, 2001.
21. GRABOVAC, I.: Plovidbeno prava Republike Hrbatske, Književni krug, Split, 2003.
22. GRABOVAC, I.: suvremeno hrvatsko pomorsko pravo i pomorski zakonik, Književni krug, Split, 2005.
23. HLAČA, V.: Pomorsko dobro društveni aspekti upotrebe i korištenja, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 1996.
24. HLAČA, V., NAKIĆ, J.: Zaštita pomorskog dobra u Republici Hrvoatskoj, Poređbeno pomorsko pravo, HAZU_JAZU; Zagreb, br. 164., 2010.
25. JAKAŠA, B.: Udžbenik plovidbenog prava, Narodne novine, Zagreb, 1979.
26. JAKAŠA, B.: Udžbenik plovidbenog prava, Narodne novine, Zagreb, 1983.
27. JAKAŠA, B.: Sistem plovidbenog prava Jugoslavije, Plovidbene nezgode, Narodne novine, 1990.
28. JAKAŠA, B. I dr.: Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, Narodne novine, Zagreb, 1981.
29. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. god.(NN,MU, br.9/2000)
30. Konvencija o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine (London, 1976 LLMC) – Zakon o potvrđivanju Konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine, NN, MU, br.2/92.
31. KOVAČIĆ, M, KOMAČ, A.: The issues of beach management in Croatia, with emphasis on Zadar county, Naše more, Dubrovnik, br.5-6.,2011.
32. KOVAČIĆ, M., SERŠIĆ,V., MLADINEO, N.: Mananging maritime domain in Croatia-problems of impementing the new Concessions Act, Pomorstvo, br.2.,2009.
33. KUNDIH, B.: Hrvatsko pomorsko dobro u teoriji i praksi, Hrvatski hidrigrafski institut, Split, 2005.

34. LUTTENBEERGER, A., RUKAVINA, B.: Pravni aspekti usklađivanja pomorskih propisa Republike Hrvatske s propisima Europske agencije za pomorsku sigurnost, Pomorstvo, Pomorski fakultet u Rijeci, Rijeka, vol.18.,2004.
35. MILOŠEVIĆ PUJO, B., PETRINOVIĆ, R.: Pomorsko pravo za jahte i brodice, Pomorski fakultet u Splitu, Split, 2008.
36. Naredba o kategorijama plovidbe pomorskih brodova (NN, br.46/06, 48/08)
37. Naredba o plovidbi teritorijalnim morem i unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske (NN, br.66/97)
38. Naredba o ustnovljenju zabranjenih zona u unutrašnjim morskim vodama Republike Hrvatske (NN, br.66/94)
39. PAVIĆ, D.: Pomorsko pravo, knjiga druga, Visoka pomorska škola u Splitu, Split, 2002. 42. PAVIĆ, D.: Pomorsko imovinsko pravo, Književni krug, Split, 2006.
42. PETRINOVIĆ, R., MANDIĆ, N.: Pravni položaj Lučke kapetanije u pomorskouppravnom pravu Republike Hrvatske, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, br. 1.,2006.
43. Pomorski zakonik (NN, br.181/04, 76/07, 146/08, 61/11)
44. Pomorski zakonik iz 1994. god. (NN, br.17/94, 74/94, 43/96)
45. Pravilnik o brodicama i jahtama (NN, br. 27/05, 57/06 80/07, 3/08, 18/09, 56/10)
46. PRIMORAC, Ž.: Odgovornost vlasnika broda i brodara za štetu nastalu kupcima i drugim osobama u moru na području kupališta, Zbornik radova „In memoriam prof. Dr. sc. Vjekoslav Šmid“, Pravni fakultet Split, Rab, 2012.
47. SERŠIĆ, M.: Izvanugovorna odgovornost vlasnika broda i brodara, Uporedno pomorsko pravo, Jadranski zavod Hrvatske akademske znanosti i umjetnosti, Zagreb, br. 1.-4., 1994.
48. TOMLJENović , V.: Pomorsko međunarodno privatno pravo – Izvanugovorna odgovornost za štetu i problem izbora mjeroavnog prava, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 1998.
49. VOJKOVIĆ, G.: Pomorsko dobro i koncesije, Hrvatski hidrografski institut Split, 200.
50. Zakon o lučkim kapetanijama (NN, br. 124/97)
51. Zakon o obveznim odnosima (NN, br. 35/05, 41/08, 63/08)
52. Zakon o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima (NN, br. 19/74, 39/75, 17/77, 18/81)
53. ŽUVELA, Ž.: Koncesije, Hrvatska pravna revija, Inženjerski biro, Zagreb br. 1. 2001.
54. www. Imf.org

Non-Contractual Liability of Shipowners and Ship Operators for Damage Caused to Swimmers and Other Persons at Sea within Bathing Areas

Summary

The author analyses the legal provisions of the *Maritime Code* governing the institute of strict (objective) liability for damage, as well as the institutes of limitation and exclusion of liability, in relation to shipowners, ship operators, and persons navigating the vessel at the time of the incident, for bodily injuries or death of swimmers and other persons at sea when the damage occurs within an area designated as a bathing zone or an area where navigation is prohibited. The author concludes that the existing legal provisions adequately regulate the issue of liability for damage arising from the extraordinary relationship between a vessel and persons outside the vessel. Nevertheless, the main criticism is directed at the absence of comprehensive and systematic legal regulations governing the use, management, and safety supervision of bathing areas, the adoption of which would significantly contribute to enhancing the safety of swimmers and other persons at sea.

Keywords: non-contractual liability, shipowner, vessel, swimmers, bathing area.